KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI, POST-YAPISALCILIK VE ÇOĞUL OLANAKLAR
(Mass Media, Post-structuralism and Multiple Possibilities)

Nursel Güler*

ÖZET

Post-yapısalcılık 20. yüzyılı derinden etkileyen önemli bir yaklaşımdır. Ağırlıklı olarak Fransız ve kıta Avrupası kuramcılarının görüşlerini kapsamaktadır. Bu incelemede, post-yapısalcı yaklaşım açısından kitle iletişim araçları değerlendirilmektedir. Post-yapısalcı yaklaşım, merkeze okuyucuyu almakta ve metnin anlamını yazarın değil de okuyucunun belirlediğini varsaymaktadır. Bu kapsamda, incelemede, öncelikle özne sorununa odaklanılmaktadır. Özne sorununun tartışılmasının ardından okurun performansı değerlendirilmektedir. Post-yapısalcılık açısından önemli bir yöntem olan "yapıbozma" üzerinde durulduktan sonra ise kitle iletişim araçları ve ideoloji ilişkisi irdelenmektedir. Çoğul anlamlar ve çeşitliliğin kitle iletişim araçları açısından ne anlama geldiği, iletişimde açık metinler ve sınırlılıklar incelemede tartışılan konular arasındadır. Post-yapısalcılık ve kitle iletişim araçları ilişkisini değerlendirmek, araçların işlevlerinin ve alıcıların etkinliklerinin daha geniş bir perspektiften anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Post-Yapısalcılık, Kitle İletişim Araçları, İdeoloji.

ABSTRACT

Post-structuralism, 20 century is an important approach deeply affecting. Mainly, it includes the views of French and continental European theorists. In this review, post-structuralist approach, in terms of the mass media is considered. The center of post-structuralist approach takes the reader and the reader determines the meaning of the text rather than the author assumes. Following the discussion of the problem of the subject, the reader's performance is evaluated. Post-structuralism, which is an important method of "deconstruction" After explaining the relationship between the mass media and ideology are discussed. Multiple meanings and implications of diversity in the mass media, text, and limitations of communication still open examination of the issues discussed. Post-structuralism, to assess the relationship between mass media tools, from a broader perspective to understand the functions and activities contribute to the recipients.

Keywords: Post-Structuralism, Mass Media, Ideology.

* Dr., Ege Üniversitesi SBE Genel Gazetecilik Doktora Programı Mezunu, gulernursel@hotmail.com.

1. Giriş

Eleştirel bir yaklaşım olan post-yapısalcılık, içerdiği farklı görüşlerle dilbilim, antropoloji, psikanaliz ve sosyoloji gibi pek çok alanın gelişimine katkıda bulunmuştur. Post-yapısalcılık 20. yüzyılı derinden etkileyen önemli bir yaklaşımdır. Ağırlıklı olarak Fransız ve kıta Avrupası kuramcılarının görüşlerini kapsamaktadır.

Post-yapısalcı kuramcılar, incelemelerinde, okuyucuyu merkeze almakta ve gerçekliğin bilgisine ulaşılabilmesi noktasında kesinliklerin olmadığı üzerinde durmaktadırlar. Yeni bir anlama biçimi araştıran post-yapısalcılık, metin ile okuyucunun karşılıklı etkileşimine odaklanmaktadır. İncelemelerde ağırlıklı olarak metinler üzerine durulmakta ve söz konusu metinlerin okuyucular tarafından nasıl algılandığı araştırılmaktadır. Metinlerin anlamlarının yazar değil de okuyucu tarafından belirlendiği varsayılmaktadır. Bu kapsamda, incelemede, yanıt aranacak sorulardan bazıları şunlardır: Merkeze yerleştirilen bir okuyucu metni nasıl yorumlamaktadır? Eğer post-yapısalcıların iddia ettiği gibi metnin anlamını yazar değil de okuyucu belirliyorsa bu belirleme süreci nasıl işlemektedir? Tüm bunların kitle iletişim araçları açısından önemi nedir? Yazarın merkezi konumundan edilmesi kitle iletişim araçlarının çok farklı bir açıdan değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Bu incelemede, post-yapısalcıların "okuyucu" olarak tanımladıkları kitlenin salt bir metnin okuyucusu olarak değerlendirilmediği ama daha geniş bir anlamda kitle iletişim araçlarının yaydığı mesajlara maruz kalan kesimin tümünü kapsayacak şekilde ele alındığı belirtilmelidir. Bu anlamda, kitle iletişim araçlarını kullanan kişiler bir metinle karşı karşıya oldukları ve metni algılayarak yorumladıkları için "okuyucu" olarak nitelendirilebilirler. "Okuyucu" olarak nitelendirilen kesime daha geniş bir perspektiften bakma, araçların işlevlerinin ve alıcıların etkinliklerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

İncelemenin amacı alıcılar ile araçların karşılıklı etkileşimlerinin gözden geçirilmesi ve bu yolla alıcıların araçlarla kurdukları iletişimin bütünüyle "pasif" bir iletişim olup olmadığının sorgulanmasıdır. Ele alınan ürünlerin edilgen birer tüketim ürünü olup olmadığı, alıcıların performanslarının ürünlerin değerlendirilmesindeki etkinlikleri araştırılan konular arasındadır. İncelemeyle mesajların oluşturuluş ve aktarılış süreçlerindeki üretkenliğin benzer bir şekilde mesajların yorumlanmasında da ortaya koyulup koyulmadığının tartışılması amaçlanmaktadır. Araçlardan aktarılan mesajlara maruz kalan alıcı kitlenin mesajları alırken onları herhangi bir dönüşüme tabi tutup tutmadığı, mesajların yorumlanmasında kişi sayısı kadar yorumun olup olmayacağı, aynı kültürün içerisinden gelen kişilerin mesajları benzer şekilde yorumlama eğilimlerinin ne derece olası olduğu ve egemen ideolojinin araçlardan yaydığı mesajlar vasıtasıyla kitleleri yönlendirme gücünün sınırlılıkları incelemede tartışılmaktadır.

Post-yapısalcılığın merkeze metni alan yaklaşımı incelemenin temel dayanak noktasını oluşturmaktadır. İncelemede mesajların göndericiden çıktıktan sonra bağımsızlaşıp bağımsızlaşmadığı, alıcıya geçen mesajın bir dönüşüm sürecine tabi tutulup tutulmadığı tartışılmakta ve anlam aktarım sürecinin gönderici ile alıcı açısından ifade ettikleri üzerinde durulmaktadır. İnceleme, post-yapısalcı yaklaşımın açtığı yoldan ilerleyerek kitle iletişim araçlarında çoğul olanakların ve çeşitliliğin gerek göndericiler gerekse de alıcılar açısından olabilirliliğini sorgulamaktadır. Anlam aktarımının egemen ideolojinin çizdiği sınırlar dahilinde gerçekleşip gerçekleşmediği, alıcıların etkinlikleri, iletişim sürecinde göndericinin ve alıcının belirleyiciliği tartışılan konular arasındadır.

2. Özne Sorunu

Post-yapısalcılığın kesin, değişmez bir tanımını yaparak onu belli bir alanla sınırlandırmak mümkün değildir; çünkü post-yapısalcılık toplumbilimden insanbilimine, dilbilimden ruhbilimine kadar pek çok disiplinin bir araya geldiği ortak bir düşünce zeminidir. Bu nedenle post-yapısalcılık disiplinler arası yeni bir söylem alanı olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber akım içerisinde yer alan kuramcıların ortak olarak belirttikleri kimi noktalar saptanabilir. Bu saptamayla birlikte akımın genel hatları da belirmektedir. Bu incelemede, tanımlamaların ortak noktaları bulunmakta, bu tanımlamalardan hareketle post-yapısalcılığın kitle iletişim araçları üzerine etkileri değerlendirilmektedir.

Post-yapısalcılığın kaynağı asıl olarak Fransa'daki çalışmalardır. Kuram incelemelerinde ağırlıklı olarak Michel Foucault, Jean François Lyotard, Jacques Derrida, Jean Baudrillard, Julia Kristeva, Gilles Deleuze, Felix Guattari gibi isimler tartışılmaktadır. Farklı disiplinlerden gelen ve modernizmin temellerini sorgulayan kuramcılar, yapısalcılık sonrası dönemin yapısını belirlemektedirler. Post-yapısalcılık hemen hemen tüm disiplinleri etkilemiş ve pek çok kavram geliştirmiştir. Post-yapısalcılıkla ilgili yapılan tartışmaların çoğunda postmodernizmin kavramları da yer almaktadır. Postmodernist düşünürlerin pek çoğu aynı zamanda post-yapısalcı olarak anılmaktadır. Mehmet Şişman postmodernizm konusunda yapılan tartışmalarla birlikte post-yapısalcılık ve yapıbozum kavramlarının güncel hale gelmesi arasında eş zamanlılığın olduğuna dikkat çekmektedir. Ortak kavramlar 1960'lı yıllardan itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Postmodernizm konusunda yapılan tartışmaların bir kısmı post-yapısalcı felsefe üzerinden kurulmuş olup doğası itibariyle epistemolojik niteliktedir (Şişman, 1996:452-453). Ritzer, eğer modernite rasyonalite, amaç, sentez, kararlılık gibi terimlerle ilişkilendirilirse postmodernitenin de irrasyonalite, oyun, yapısöküm, antitez ve kararsızlıkla karakterize edilmesi gerektiğini söylemektedir (Ritzer, 1988:345). Bu bağlamda post-yapısalcılıkla postmodernizmin ortak kavramlar çerçevesinde hareket ettikleri söylenebilir.

Post-yapısalcılık, yapısalcılık sonrası dönemde ortaya çıkan ve temelde yapısalcılığı sorunlaştıran bir yaklaşım biçimidir. Bu nedenle, post-yapısalcılıkla yapısalcılık arasındaki ilişkinin de sorgulanması gerekmektedir. Yapısalcılık, aydınlanmadan itibaren gelen özne anlayışını farklı bir biçimde yorumlamaktadır. Yapısalcılara göre, özne sanıldığı kadar merkezi bir konuma sahip değildir. Önemli olan özneler değil yapılardır ve özne genellikle yapının belirlenimi altındadır. Özne eksenli bir yaklaşıma muhalefet eden yapısalcılık, geliştirdiği yaklaşım biçimiyle öznenin belirlenim altında olduğunu ortaya koymaktadır[1]. Yapısalcılıkla post-yapısalcılık arasında süreklilikler olmakla birlikte temel çatışma noktası da burada belirmektedir. "Çünkü post-yapısalcı gelenek, Nietzscheci yaklaşımı hareket noktası olarak benimseyip, özneye bir oluş alanı açmaya girişir. Bütün post-yapısalcı düşünürler bu amaçla belirlenimlerin ve özneyi pasif kılan öğe ve yapıların dışında kalan, yani sabit anlam ufkunu açan bir yeni mekân ve ilişkilenme biçimi bulmaya veya oluşturmaya girişmektedirler" (Saygın, 2010:30). Yapısalcı kuramcılar, yüzeyin altındaki derin yapılara odaklanmaktadırlar. Bu nedenle öznelerin de bu derin yapılar tarafından belirlendiğini kabul etmektedirler. Oysa

[1] Yapının ancak toplum içinde ortaya çıktığını söyleyen Adnan Onart, yapının tek tek bireylerin uzlaşmasına dayandığını ama yine de bireyleri aştığını belirtmektedir. Yapı, tek tek bireylerin oluşturamayacağı, değiştiremeyeceği, belki ortadan kaldıramayacağı bir dizgedir. Örneğin dili tek tek bireyler kullanmaktadır ama bir dizge bir anlam iletme düzeni olarak dil, konuşmacıları aşmakta; dilin işleyiş kuralları toplumsal düzeyde yer almaktadır. "Tek kişi bu kuralların oluşturduğu yapıyı büyük ölçüde etkileyemiyor, birey bu yapıya boyun eğiyor yalnızca" (Onart, 1973: 236). O halde yapının, özneler üzerinde büyük bir belirleme gücüne sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin tek başlarına oluşturamadıkları, değiştiremedikleri ve ortadan kaldıramadıkları yapı, yapıya dâhil olanları aştığı ve onları kendisine boyun eğdirdiği için öznenin yapı içerisindeki eylemselliği son derece sınırlıdır. Bu noktada yapısalcılığın öznellik karşıtı bir tutum içerisinde yer aldığını söylemek mümkündür.

post-yapısalcılar için yüzeyin altında böylesine derin yapılar yoktur. Bu nedenle post-yapısalcılar öznelerin derin yapılar tarafından belirlendiğini savunmamaktadırlar. Belirleyici bir takım yapılar varsa da öznelerin bu yapıların dışına çıkma olanakları da vardır.

Post-yapısalcılık yapısalcılığın bilimsel teorilerine, semiyotiğe, psikanalize, Marksizme ve diğer büyük anlatılara karşı çıkmaktadır. Dile, özneye, politikaya ve kültüre ilişkin yeni teoriler geliştirmektedir. Metinler için farklı okuma yöntemleri teklif edilmektedir. Buna göre, metinler, tek bir ideolojik bakış açısından değil çoklu ifadelerle değerlendirilmelidir (Kellner, 2003). Post-yapısalcılar için önemli olan çoğul olanaklar ve çeşitliliktir. Özne için sınırlanmış bir yaklaşıma post-yapısalcılıkta rastlanılmamaktadır. Çalışmaları post-yapısalcı kuram içerisinde değerlendirilen Foucault, Derrida, Lyotard, Kristeva ve Cixous gibi kuramcıların tümü özne için çoğul olanakları araştırmaktadırlar. Bu yönüyle post-yapısalcılık özne için yeni bir yorumlama ve alan sunmaktadır. "Sonuç itibariyle yapısalcılık kesin bir bilme modeli ve bu kesinliğin ilkeleri bütünlüğü olarak görünürken, postyapısalcılık, daha kaotik bir tarzda öznenin oluş imkânı için alternatifler bütününün olumsallığını savunan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar" (Saygın, 2010:31). Yapısalcılıkta yapılar tarafından belirlenen ve hareket alanı oldukça sınırlı bir özne anlayışı söz konusu iken post-yapısalcılıkta özneler çoğul olanaklar ve çeşitlilik içerisinde konumlandırılırlar.

Madan Sarup post-yapısalcıların özneyi çözüştürmek istediklerini vurgulamaktadır. Ona göre, post-yapısalcılar şimdiye dek insanı anlamamıza yardımcı olmuş kimi kavramları yapısöküme almak istemektedirler. Özne terimi hem bir oluşum hem de imlediği kültürel anlamda özgül, genel anlamda bilinçdışı etkinliklerin bir ürünü olarak insan gerçekliğinin kavranılmasına yardımcı olmaktadır. Öte yandan, Sarup, yapısalcılık ile post-yapısalcılığı karşılaştırırken hem yapısalcıların hem de post-yapısalcıların *tarihselliğin eleştirisi'ni* yaptıklarını belirtmektedir. İki akım da tarihin içerisinde bir baştan öbür başa belli bir örüntü bulunduğuna yönelik görüşe sıcak bakmamaktadır. Ancak *anlamın eleştirisi* noktasında farklılıklar bulunmaktadır.

> *Saussure 'ün gösteren [signifier] ile gösterilen [signified] arasında çizdiği ayrım anımsanacaktır. Bu anlamda "elma" sözcüğünün uyandırdığı imge [image] gösteren, elma kavramı da gösterilendir. Gösteren ile gösterilen arasındaki yapısal ilişki dilsel bir gösterge [sign] oluşturur, dil ise bu göstergelerden meydana gelir. Dilsel göstergenin hiçbir yasası yoktur; bu durum dilsel göstergenin bir şeyi, belli bir zorunluluk yoluyla değil uzlaşımla, ortak kullanım yoluyla temsil ettiği anlamına gelir. Ayrıca Saussure her gösterenin anlamsal değerinin, yalnız ama yalnız dilin yapısı içindeki konumuna bağlı olarak kazandığını da özellikle vurgulamıştır. [...] Kabaca söylenirse, post-yapısalcılıkta genellikle gösterilenin önemi azaltılarak gösteren başat kılınır. Önermeler ile gerçeklik arasında kesinlikle birebir karşılık [correspondence] ilişkisi olmadığı anlamına gelir bu (Sarup, 2010: 13).*

Özelde Saussure'ün genelde ise yapısalcıların gösterilene atfettikleri değer, post-yapısalcılıkta azalmaktadır. Post-yapısalcılar göstereni başat kılmaktadırlar.

3. Okurun Performansı

Post-yapısalcılık okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimini başlı başına bir üretkenlik olarak görmektedir. Post-yapısalcılıkta önemli olan okurun performansıdır. Ele alınan ürün edilgen bir tüketim ürünü değildir. "Post-yapısalcılar klasik Descartesçı bölünmez özne anlayışına yönelik de eleştirilerde bulunmuşlardır -bu anlayışa göre, özne/yazar, bilinci açığa çıkardığı gibi anlam ile doğruluğun da yetkesi konumundadır. İnsan öznesinin birleşik [*unified]* bir bilinç taşımadığı, dil yoluyla yapılandığı savunulmaktadır burada" (Sarup,

2010:14). Post-yapısalcılıkla birlikte özne ile doğruluk kavramlarının eleştirisi yapılmaktadır.

Post-yapısalcı yaklaşım, merkeze metni almaktadır. Bu anlamda post-yapısalcılığın özne-merkezli anlayışı reddettiği söylenebilir. Post-yapısalcı görüş metnin anlamını yazarın değil de okuyucunun belirlediğini ifade etmektedir. Birden çok okuyucunun olduğu yerde metnin de birden çok anlamı vardır. Edibe Sözen, post-yapısalcılıkta yazarın artık modernitede olduğu gibi otoritenin kaynağı olmadığını vurgulamaktadır. "Yapısalcılık yazarı öldürmüştür. Post-yapısalcılık ise, bu öldürme faaliyetini genişletmiş, yazarı öldürerek metni ve okuyucuyu ön plana çıkarmıştır. Post-yapısalcı anlayışta metni oluşturan yazar değil, okuyuculardır" (Sözen, 1999:55). Okuyucu metne dair sorularını ve metinle olan ilişkisini okuma faaliyeti boyunca sürdürmektedir.

Merkeze metnin alınması ve metni oluşturanın yazar değil de okuyucu olarak görülmesi post-yapısalcılığı yapısalcılıktan kesin olarak ayırmaktadır. Yapısalcılıkta belirleyicinin yapılar olarak görülmesi metni okuyana hareket imkânı sağlamamakta ya da geriye çok sınırlı bir alan bırakmaktadır. Oysa post-yapısalcılığın belirttiği üzere merkezde metnin ve okuyucunun olması metni okuyana belli bir özgürlük alanı sunmaktadır. Yazarın otoritenin kaynağı olarak görülmemesi de post-yapısalcılığın işaret ettiği önemli noktalardan bir diğeridir. Yapısalcılık merkeze yapıyı koyarken yazarı öldürmektedir. Post-yapısalcılıkta ise metnin ve okuyucunun ön plana çıkmasıyla birlikte bu öldürme faaliyetinin genişletilmesine tanık olunmaktadır. Metni oluşturan yazar değil de okuyucular olduğu için okuyucu sayısı kadar anlam üretmek mümkün hale gelmektedir. Aynı metni okuyan bir kişiyle, diğer başka bir kişinin metni tıpatıp aynı şekilde algılaması beklenemez. Bu nedenle metnin birden çok anlamı vardır. Çoğul anlamlar ve çeşitlilik burada tekrar belirmektedir. Çoğul anlamlar ve çeşitlilik post-yapısalcılığın sınırlarının anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Birden fazla okuyucunun olduğu yerde birden fazla yorum vardır ve birden fazla yorumun olduğu yerde birden fazla anlam vardır. Çoğul anlamlardan ve çeşitlilikten kasıt budur. Metin her okunuşunda okuyucu çoğulluğundan ötürü farklı anlamlar kazanmaktadır.

Post-yapısalcı kuramcılar açısından bir metin yazarının amacı okuyucu için ikincil öneme sahiptir. Post-yapısalcılar metinlerin tek bir amacının olduğuna da katılmamaktadırlar. Başka bir deyişle, metinlerin anlamları tekil değildir. Metni ele alan her okuyucu metinle ilgili olarak bireysel bir anlamın ardından gitmektedir. Post-yapısalcılıkta anlam okuyucu tarafından inşa edilmektedir. Okuyucunun metin ile olan ilişkisi merkezi bir öneme sahiptir. Post-yapısalcılar için metin her okumada yeniden üretilmektedir.

Jonathan Murdock post-yapısalcı analizde anlamın ve eylemin geniş bir ilişkiler ağı bağlamında oluştuğuna dikkat çekmektedir. Post-yapısalcılıkta sistemler kapalı değil açık kabul edilmektedir. Anlamlar ve eylemler de yapıların basit birer göstergesi değildir. Sistemin içerisinde kurulan ilişkiler önemlidir. Çünkü anlamlar ve eylemler, bu ilişkiler sayesinde, kompleks ve beklenmedik yollarla gelişebilmektedir. Yeni yorumlar ve tanımlamalar olduğunda değişim de mümkün hale gelmektedir. (Murdock, 2006:9-10). Bu bağlamda okurun performansının gelişime açık ve değişebilir olduğu belirtilmelidir. Sistemin açık olması, geniş ilişkiler ağının hareketliliği, karşılıklı etkileşim yeni yorumları ve tanımlamaları olanaklı kılmaktadır. Metinlerin her okunduğunda yeni bir anlam kazanması bu anlamda anlaşılabilirdir. Gelişime açık, aktif bir sistem farklı okurlar ve farklı okumalar için uygun zemini hazırlamaktadır. Tekil anlamlarla sınırlanamayan metinler gerek oluşturuluş gerekse de okunuş süreçlerinde yeni yorumlara ve tanımlamalara yol açabilmektedir.

Meliha Demet Ulusoy, post-yapısalcıların temel önermelerini özetlerken ilk olarak, post-yapısalcıların, yapıların yanlış yoruma ve önyargılara maruz kaldığını savunduklarını

aktarmaktadır. Dolayısıyla bir nesneyi anlamak için hem nesnenin kendisi hem de bu nesneyi üreten bilgi sistemleri bir arada incelenmelidir. Bu bağlamda post-yapısalcılık, bilginin nasıl üretildiğini temel araştırma sorunsalı olarak kabul etmektedir. Post-yapısalcılık, yapısalcılığın aksine tarihseldir. Kültürel kavramların zaman içerisinde nasıl değiştiğine odaklanarak aynı kavramların şimdi ne anlama geldiğini bulmaya çalışmaktadır. Post-yapısalcılar benliğin ayrı, tekil ve tutarlı bir birlik olduğu görüşüne katılmamaktadırlar. Aksine birey birbiriyle çatışan bilgi hükümleri arasındaki gerilime sahiptir. Dolayısıyla bireyin benlik algısı onun nesnelerin anlamlarını yorumlamasında kritik bir rol oynamaktadır. Her ne kadar farklı düşünürlerin benlik hakkındaki görüşleri farklılaşsa da post-yapısalcılar benliğin söylemlerle inşa edildiği görüşünü sıklıkla paylaşmaktadırlar. Hiyerarşi içinde baskın olanın temel niteliği reddedilmektedir. Post-yapısalcıların daha ziyade amaçları, bu ilişkileri analiz ederken baskın olanla itaat eden arasındaki bağımlılığı açığa çıkarmaktır. Bu ilişkileri anlamanın tek yolu tekil anlamlar illüzyonunu üreten bilgi sistemlerini ve kabullerini yerinden çıkarmaktır (Ulusoy, 2011:121-122). 1960'lar Fransa'sında ortaya çıkan ve hızla geniş bir alana yayılan post-yapısalcılığın temel önermeleri anlamın söylemlerle inşa edildiğini göstermektedir. Söylemlerle inşa edilen anlamların oluşturuluş biçimleri ise "yapıbozma" yöntemleri ile açığa çıkarılmaktadır.

4. Yapıbozma[2]

Tuncay Saygın'a göre, post-yapısalcılık, tüm belirleyicilik şekillerinin bir reddidir. Söz konusu red gerçekleşirken post-yapısalcıların kullandığı yöntem ise yapısal analiz değil değişik yapıbozma[2][3] yöntemleridir.

> *Yapısalcılık bir yeni analiz biçimi olarak kendini ortaya koyarken genel anlamda bir tür mutlakıyete ulaşabilme imkânını ele alır. Bu nedenle sonuç itibariyle yapısalcılık, modern bilimsel yaklaşım tarzının somut bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Postyapısalcılık ise bütün belirleyicilik şekillerinin bir reddi olup ya çoğul olanakları ve çeşitlilikleri ya da sonsuz oluşa sahip bir özne için sınırlanmamış bir yaklaşım biçimi olarak karşımıza çıkar. Foucault, Derrida, Lyotard'ın yanı sıra postyapısalcılıkla çeşitli yakınlaşmalar gösteren feminist kuramcılar da -Cixous, Irigaray ve Kristeva gibi- eril (ve hâkim) söylemin dışına çıkma olanaklarını ararlar. Yapısalcılık ve postyapısalcılığın Batı felsefesi geleneğiyle münasebeti de bu yönüyle dikkat çekicidir. Yapısalcılık daha çok, bu geleneğin yöntemsel krizini aşma çabasındadır, oysa postyapısalcılık, Nietzscheci tarzda bütün Batı felsefesi geleneğiyle hesaplaşan bir felsefe yapmaya girişir ve Derrida'nın ifadesiyle hiçbir şey söylememe riskini alarak felsefi düşünce üretmeye çabalar[4] (Saygın, 2010: 30-31).*

Post-yapısalcılığın bütün belirleyicilik şekillerini reddetmesi ve çoğul olanaklar ile çeşitliliğe odaklanması onu yapısalcı düşünüş biçiminden bütünüyle ayırmaktadır.

[2] "Deconstruction" terimi bazı kaynaklarda "yapısöküm" bazı kaynaklarda ise "yapıbozum" olarak çevrilmektedir. Bu inceleme kapsamında "yapısöküm" ve "yapıbozum" sözcükleri birbirinin yerine geçer nitelikte kullanılmaktadır.

[3] Burada "söküme alma" terimiyle neyin kastedildiği açıklanmalıdır. Herhangi bir terimin söküme alınması, önce bir sözcüğün yazılması sonra aynı sözcüğün üzerinin çizilmesi ve ardından da hem sözcüğün hem de sözcüğün üstü çizilmiş halinin baskıya verilmesi demektir. "Sözcük eksik, daha doğrusu yetersiz olduğundan, ama buna karşın sözcüğün okunabilir kalması da zorunlu olduğundan üstü çizilir" (Sarup, 2010: 54). Bu işlem sayesinde sözcüğün hem üstü çizilmiş hali hem de sözcüğün kendisi metin içinde bulunmaktadır. Buradan sözcüğün tek başına yetersiz, ama onsuz yapılamayacağı için de zorunlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Metinde üstü çizili olarak bulunmaya devam eden terimin anlamı kişi için net değildir. Üstünü çizmek net olmama durumunun bir temsilidir.

[4] Post-yapısalcılık bu yönüyle postmodernizmle birlikte günümüz Batı düşüncesini derinden etkilemektedir. Bu felsefi çaba post-yapısalcılara göre yeni bir özne için başlangıçtır. "Ancak post-yapısalcılığın öznenin oluşumu için hazırladığı teorik olanakların veya yaklaşım biçimlerinin ne denli olanaklı olduğu ve bu yaklaşımın realiteyi ne denli göz ettiği bir muammadır. Yapısalcılığın bu anlamda realiteyi daha çok göz ettiği düşünülebilir ancak bu yapısalcılığın somut ilişkiler ağını merkeze aldığı anlamını taşımaz. Yapısalcılığın realiteyi ele alış şekli, varsaydığı derinlikli yapıyı görünürde olanla birlikte işlemektedir. Postyapısalcılığın ise daha çok olması arzulanana ilişkin sadece bazı temel ilkeler sunmaya çalıştığı söylenebilir" (Saygın, 2010: 31).

Yapısalcılıkta söz konusu derin yapıların dışına çıkmak mümkün değilken ve öznenin eylemselliği için son derece sınırlı bir alan mevcutken post-yapısalcılıkta çeşitliliklere yapılan bir vurgu söz konusudur. Cixous, Irigaray ve Kristeva gibi bazı feminist kuramcıların eril dilin dışına çıkmaya çalışırken post-yapısalcılığa yaklaşmaları da bu anlamda anlaşılabilirdir. Hâkim olanın dışına çıkabilmek için özne için bir çoğulluğun olması kaçınılmazdır. Tek bir yapının, iktidarın olduğu ve öznelerin hareket alanlarının ya tamamen yok edildiği ya da büyük oranda sınırlandığı bir ortamda hâkim olanın dışında kalmak mümkün değildir. Ancak çoğul olanaklardan ve çeşitlilikten bahsedildiğinde öznelerin daha geniş bir alanda hareket edebilecekleri de belirtilmelidir. Post-yapısalcıların öznelere sağladığı hareket ortamı büyük oranda dil konusuna bağlamsal yaklaşmalardan kaynaklanır. Gary P. ve Maries L. Radford, yapısalcılığın dil sisteminin nesnel ve bilimsel bir tavırla tanımlanabileceğini öne sürdüğünü oysa post-yapısalcılığın böylesi tanımlamalara daima bağlamsal yaklaştığını belirtmektedirler. Yazarlara göre, post-yapısalcılıkta sonuçlar kırılgan ve yıkıma açıktır (Radford ve Radford, 2005:61). Bu kırılganlığı ve yıkımı sağlayan ise yapısökümdür.

Madan Sarup, post-yapısalcılıkta belirgin olanın yapısöküm olduğuna dikkat çekmektedir. Foucault gibi post-yapısalcıların şimdiye dek insanın anlaşılmasına yardımcı olmuş kimi kavramları yapısöküme almak istediklerini belirten Sarup, "özne" teriminin hem bir oluşum hem de imlediği kültürel anlamda özgül, genel anlamda da bilinçdışı etkiliklerin bir ürünü olarak insan gerçeğinin kavranmasına yardımcı olduğunu aktarmaktadır. Özne kategorisi, bilinçle eş anlamlı konumdaki benlik (self) kavramını yersiz kılarak merkezi konumundan etmektedir (Sarup, 2010:12). Tüm bu süreçte post-yapısalcı düşünürlere eşlik edecek olan yöntem yapısökümdür. Post-yapısalcılar bugüne kadar insanı anlamak için kullanılan kimi kavramları yapısöküm aracılığıyla yeniden ele almakta ve insan gerçekliğinin böylece anlaşılabileceğini belirtmektedirler. İnsan gerçekliğini kavramada ve bu yolla özne kategorisinin değerlendirilmesinde artık yapısöküm kullanılmaktadır.

Tuncay Saygın, çağdaş düşüncenin bütün sorunları, soruları, yanıtları ve dolayısıyla da tüm yaklaşımlarının doğrudan veya dolaylı bir şekilde Aydınlanma dönemine gönderimde bulunduğunu söylemektedir. Aydınlanma döneminde, Aydınlanma düşüncesini önceleyen Montaigne, Descartes, Bacon ve Montesquie'nun ortak çabası olan insan merkezli evren anlayışı, tanrı merkezli evren anlayışının yerine geçirilmektedir. Buna bağlı olarak Aydınlanma sonrası düşünce tarihinin en önemli problemi özne problemidir. Bu problem, yeni bir özne arayışı ve düalizm dolayısıyla Kartezyen felsefeden itibaren başlamakta ve günümüze kadar uzanan özne problemlerinin önemli bir kısmına da kaynaklık etmektedir. Aydınlanmanın çok önemli dayanak noktalarını inşa ettiği yeni evren tasarımında insanın merkezde oluşu ve evrenin fizikalist bir şekilde açıklanması insanın da bilimsel tanımlanmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla akıl vurgusuyla yapılan insana ilişkin bu yeni tanımlama/ açıklama girişimlerinin bir yönü yerleşik öznenin eleştirisini, diğer yönü ise yeni bir özne tasarımını içermektedir (Saygın, 2010: 8). Post-yapısalcı düşünürler, söz konusu özne sorununu ele alırken yapısöküm yöntemlerini kullanmakta ve böylece yeni bir özne tanımı geliştirmektedirler. Derrida, Foucault, Deleuze ve Lyotard gibi post-yapısalcı düşünürlerin çalışmalarını yapısöküm yöntemiyle birlikte ele almak ve değerlendirmek gerekmektedir.

Post-yapısalcıların ele aldığı özne sorunu "bütünlük" kavramıyla birlikte değerlendirilmelidir. Post-yapısalcılar bütünlük kavramına karşıdırlar. Bütünlük yerine parçalılık üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Post-yapısalcılara göre her şey parçalardan oluşmaktadır. Madan Sarup post-yapısalcılıların parçalılığı/bölük pörçüklüğü yüceltip birliği/birörnekliği tanımamalarının derecesinin yönelmiş oldukları görecelikle ölçülebileceğini vurgulamaktadır. Ona göre, post-yapısalcılar yerel ile olumsal olanın üzerinde durmaktadırlar. Köprü görevi gören bütün kuramlara karşı düşmanlık beslemektedirler. Bu eğilim Derrida ve Foucault gibi düşünürlerle birlikte güçlü bir kavramsal görececiliğe yol

açmaktadır (Sarup, 2010: 259). Post-yapısalcıların bütünlük kavramına karşı olmaları ve bütünlük yerine parçalılık üzerine yoğunlaşmaları kitle iletişim araçlarının işlevlerinin anlaşılması açısından da önem taşımaktadır. Aşağıda post-yapısalcı yaklaşım açısından kitle iletişim araçlarının nasıl değerlendirilebileceği üzerinde daha detaylı olarak durulmaktadır.

5. Kitle İletişim Araçları ve İdeoloji

Günümüzde kitle iletişim araçlarının kitleleri nasıl yönlendirdiği önemli bir tartışma konusudur. Kitle iletişim araçlarının kitleleri yönlendirme gücü pek çok alanda ele alınmakta, bu gücün kaynakları ve etkileri üzerine değerlendirmelerde bulunulmaktadır. Söz konusu güçlerin bazen iktidara gelmek, bazen iktidarda bulunanları yıpratmak, bazen ise bir ideolojiyi yaymak için kullanıldığı öne sürülmektedir. Toplumsal yaşamın aktif bir parçası olan kitle iletişim araçlarının politik, ekonomik ve kültürel gündemi belirledikleri ve bununla beraber günlük yaşamın araçlar tarafından biçimlendirildiği sıklıkla söylenmektedir. Toplumların ekonomik, kültürel, toplumsal ve benzeri alanlardaki gelişmeleri, kitle iletişim araçları aracılığıyla gündeme getirilmektedir. Bu anlamda kitle iletişim araçlarının gündemi belirleyen bir yapıları olduğu söylenebilir.

Kitle iletişim araçlarının ideolojilerin yayılmasında üstlendikleri aktif rol ve toplumu yönlendirmedeki başarıları kimi kesimlerce tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Kitle iletişim araçlarının yeni imajlar yarattığı ve yarattığı bu imajlar aracılığıyla belli ideoloj ileri geniş kesimlere yaydığı büyük oranda kabul görmektedir. Post-yapısalcı gelenek özneye bir oluş alanı açmaya çalışırken bütünüyle belirlenim altında olan bir özne fikrini reddetmektedir. Bu reddediş göz önünde bulundurulduğunda kitle iletişim araçlarının özne üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunun tartışılması gerekmektedir.

Eğer yapısalcıların iddia ettiği gibi öznenin bütünüyle belirlenim altında olduğu kabul edilirse kitle iletişim araçlarının da bu belirlenimin gerçekleşmesini sağlayan araçlardan biri olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Oysa post-yapısalcıların açtığı yoldan ilerlenirse öznenin bütünüyle pasif bir konumda olmadığı iddia edilebilir. Kitle iletişim araçlarının özneler üzerinde kimi etkilerinin olduğu açıktır. Ancak bu etki özneyi bütünüyle pasif kılan, ona hiçbir özgürlük alanı bırakmayan bir etki değildir. Post-yapısalcı düşünürlerin iddia ettiği gibi özneyi pasif kılan öğe ve yapıların dışında kalan, sabit anlam ufkunu açan bir yeni mekân-ilişki biçimi bulmak ve oluşturmak mümkündür. Kitle iletişim araçlarının yaydığı mesajlar karşısında öznelerin belli bir tartışma alanları mevcuttur; çünkü araçlar her ne mesajı aktarırsa aktarsın bu mesajların alıcı tarafından nasıl algılanacağı kesin olarak belli değildir. Mesajın alıcısı, göndericinin ilettiği mesajı yorumlama, değerlendirme ve eleştirme gücüne her zaman sahiptir. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla dolaşıma sokulan bir mesajın alıcı tarafından kabul görme veya reddolma özgürlüğü mevcuttur. Bu mevcudiyet sayesinde öznelerin bütünüyle belirlenim altında olmadıkları söylenebilir.

Yapısalcı kuramcılar yüzeyin altındaki derin yapılara odaklanmaktadırlar. Dolayısıyla öznelerin de bu derin yapılar tarafından belirlendiklerini kabul etmektedirler. Post-yapısalcılar için ise yüzeyin altında böylesine derin yapılar yoktur. Bu bakış açısından hareket edilirse kitle iletişim araçlarının da yüzeyin altındaki derin yapıların işlerlik kazanmasını sağlayan araçlar olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçları öznelerin bütünüyle belirlenim altına alınmasına katkıda bulunan araçlar değildir. Ancak söylenenler, araçların özneler üzerinde hiçbir gücünün, iktidarının olmadığı anlamına gelmemektedir. Günümüzde insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelen kitle iletişim araçları kuşkusuz özneleri etkileme ve yönlendirme gücüne sahiptir. Tartışılması gereken konu bu etkileme ve yönlendirme gücünün sınırlarıdır. Bu sınırı anlamak için ise post-yapısalcıların görüşlerine başvurma zorunluluğu vardır. Kitle iletişim araçları belirleyici olmakla birlikte post-

yapısalcıların iddia ettiği üzere bu yapıların dışına çıkma olanağı da mevcuttur. Çünkü mesajın yorumlanması, değerlendirilmesi ve eleştirilmesi sürecinde alıcıya tanınan belli bir alan mevcuttur.

Kitle iletişim araçları ve alıcıların bu araçlar karşısındaki tutumları değerlendirildiğinde sürecin demokrasi açısından nasıl işlediğine de değinmek gerekmektedir; çünkü post-yapısalcıların üzerinde ısrarla durdukları çoğul olanaklar ve çeşitlilik ortamını demokratik ortamdan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Süleyman Karaçor demokrasinin temelinde bireyler arası etkileşimin yer aldığını belirtirken bu etkileşim sürecinin olumlu olmasının katılımın yaygınlaşması ve sistematikleşmesi ile mümkün olduğunu söylemektedir. Bir toplumda, bireyler birbirlerinin ve karşıtlarının görüşüne ve düşüncelerine saygı gösterdikleri ölçüde o toplumda demokrasi olgusu gelişmektedir. Bireylerin birbirlerine saygı gösterebilmelerinin yolu ise birbirlerini anlamaktan ve siyasal sisteme katılım göstermekten geçmektedir. Vatandaşların siyasete ve siyasal kararların alınması sürecine katılmaları da genellikle iletişim araçları ile gerçekleşmektedir. Bu süreçte medya vatandaşların görüşlerine ve düşüncelerine yer veren bir organ olarak önemli bir işlev üstlenmektedir (Karaçor, 2009:130). Katılım süreci kuşkusuz sadece siyasal katılım ile sınırlı değildir. Katılım, bunun yanında, ekonomik, sosyal ve kültürel kimi konuların tartışılması açısından da önemlidir. Kitle iletişim araçları söz konusu katılım sürecini mümkün kılan araçlardır. Bu durumun sınırlı da olsa bir çoğul olanaklılık ve çeşitlilik durumu olduğunu öne sürmek mümkündür.

Post-yapısalcılık özne için sınırlanmış bir yaklaşımı benimsemezken, okuyucu açısından da hatları son derece belirli, keskin bir anlam ve yorumlama alanı düşünülememektedir. Post-yapısalcılık özne için yeni bir yorumlama ve alan sunarken, söz konusu yeni yorumlama ve alan kitle iletişim araçları tarafından gönderilen mesajın alıcısı için de geçerlidir. Öznenin oluş imkânı için alternatifler bütünü her zaman mevcuttur. Mesajın alıcısı mesajı farklı şekillerde algılayabilir ve değerlendirebilir.

Post-yapısalcılıkta okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimi başlı başına bir üretkenliktir. Eğer önemli olan okurun performansı ise ve ele alınan ürün edilgen bir tüketim ürünü değilse bu durumda kitle iletişim araçlarının da basit mesajlar aktaran yapılar olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Kitle iletişim araçlarının bir mesajı istediği gibi yaydığı ve mesajın alıcısının da kitle iletişim araçlarının yaymak istediği mesajı hiçbir değişime uğratmaksızın dosdoğru algıladığı post-yapısalcı düşünce açısından kabul edilebilir bir anlayış değildir. Çünkü okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimi görmezden gelinemez. Kitle iletişim araçlarından gelen bir mesajı ele alan okuyucu/dinleyici/izleyici onu dönüştürmektedir. Kendi algı çerçevesine göre mesajı yeniden düzenleyen alıcının bu edimi üretkendir. Üretkendir; çünkü mesaj alıcıya ulaştıktan sonra yeniden anlam kazanmaktadır. Edilgen bir tüketim ürünü olmayan ama alıcıyla birlikte yeniden değişen ve gelişen bir mesaj, yazarının elinden çıkmaktadır artık. Bundan sonraki süreçte metin üzerinde hâkim olacak olan yazar değil okuyucudur.

Bununla beraber kitle iletişim araçları hiçbir mesaj kaygısı gütmeyen araçlar değildir. Oya Tokgöz medya şirketlerinin devleşerek, global iletişim sektörü içine entegre olurken, dünya düzeyinde dağıtımı yapılan ticari medya ürünlerini de tekellerinde tuttuklarını söylemektedir. Oya Tokgöz bu şirketlerin, ekonomi ve ona ilişkin yönetim kararlarıyla kendileri kadar pazarın diğer birimlerini ve ülkelerini de etkilediklerini vurgulamaktadır. Aslında bu şirketler, yapıları gereği çokuluslu veya ulusaşırı şirketlerdir (Tokgöz, 2003: 35). Bu koşullarda devleşen medya şirketlerinin hiçbir mesaj kaygısı duymadığı öne sürülemez. Dünya düzeyinde dağıtımı yapılan ticari medya ürünlerinin göndericileri en azından kârlarını maksimize etmeyi bir hedef olarak belirlemektedir. Kârın maksimizasyonu söz konusu

olduğunda ise mesajların içeriğinin çok saf kalacağını beklemek doğru değildir. Gerek ekonomi gerekse de ona ilişkin yönetim kararlarıyla hem kendisini hem de pazarın diğer birimlerini etkileyen medyayı oluşturan çokuluslu veya ulusaşırı şirketlerin kitleler üzerinde belli birer etkilerinin olduğunu açıktır.

Kitle iletişim araçları ve ideoloji ilişkisi ele alınırken değinilmesi gereken önemli bir nokta da zenginlik ve doğruluk arasındaki ilişkidir. Post-yapısalcı kuramcılardan Lyotard, en önemli eleştirilerinden birisini bilginin ticarileşmesi hususunda yapmaktadır. Ona göre teknoloji doğrulukla, adaletle ya da güzellikle ilgilenen bir oyun değildir. Teknik araçlar bir prensip izlemektedir ve bu prensip araçların en iyi performansı göstermelerine ilişkindir. Onların amacı çıktıyı maksimize etme ve girdiyi minimize etmedir. Teknoloji salt verimlilikle ilgilenmektedir. Teknik bir hareket daha iyi çalıştığı ve/veya diğerlerine oranla daha az enerji harcadığında iyidir. Lyotard'a göre bilimsel dil oyunu günümüzde zenginlerin oyununa dönüşmektedir. En zengin olan en haklı olma şansına sahiptir. Zenginlik, verimlilik ve doğruluk arasındaki denklem böylece kurulmaktadır (Lyotard, 1984:44-45). Lyotard'ın yaklaşımı, kârın maksimize edilmesine yönelik eleştirel bir tavırdır. Teknolojinin ve buna bağlı olarak bilimsel dil oyununun günümüzde zenginlerin oyununa dönüşmesi ve en zengin olanın en haklı konumunda olması teknolojiyle beraber bilimi de kuşkulu hale getirmektedir. Böyle bir ortamda teknolojinin ve bilginin geniş kitlelerin yararına işlerlik kazanması beklenememektedir. Bilgi satılmak için üretilmektedir. Bilimin amacı ise doğruluk değil verimliliktir.

Bilginin satılmak için üretilmesi ve bilimin amacının doğruluk değil de verimlilik olması kitle iletişim araçlarından yayılan mesajların ideolojik olarak sorgulanmasını gerektirmektedir. Dev medya şirketlerinin satılması planlanan bilgileri alıcılarına ulaştırırken hangi çıkar gruplarıyla ilişki içerisinde olduğu araştırılmalıdır. Söz konusu araştırmanın gözden kaçırılması veya yok sayılması durumunda içerisinde bulunulan ilişkiler ağı tüm boyutlarıyla değerlendirilemeyecektir.

Stuart Hall ise Althusser'in ideoloji kavramsallaştırmasını yorumlarken teknik olarak yeterli ama isyankâr bir işçi sınıfının sermaye için işçi sınıfı gücü olamayacağının altını çizmektedir. Bu yüzden, daha önemli bir görev, işçi sınıfını disipline etmek, onları üretim için istekli hale getirmek ve sisteme tabi kılmaktır. Sonuç olarak, ideolojinin çeşitli aygıtlar vasıtasıyla yaptığı şey, üretimin sosyal ilişkilerini yeniden üretmektir (Hall, 1985:98). İdeolojik aygıtlar öznelerin koşullara "özgürce" boyun eğmesini sağlamaktadır. Öyleyse kitle iletişim araçları özneler disipline edilirken, üretim için istekli hale getirilirken, sisteme tabi kılınırken nasıl bir rol üstlenmektedir ve öznelerin boyun eğdirilmesi sürecine katkıda bulunmakta mıdır? Araçlar yapılara tabi olan ve onların basit birer eklentisi haline dönüşen araçlar mıdır yoksa alıcıların içerisinde özgürce hareket ettikleri araçlar mıdır? Bu inceleme kapsamında yapıların önemli ölçüde bir belirleyiciliğinin olduğu ama bu belirleyiciliğin katıksız, hiç değiştirilemeyen ve karşı koyulamayan bir belirleyicilik olmadığı iddia edilmektedir. Post-yapısalcılık mesajın alıcısına belli bir özgürlük alanı tanımaktadır. Ancak bu özgürlük alanı sınırları son derece belirsiz olan bir özgürlük alanı değildir. Kitle iletişim araçlarının yaymaya çalıştığı mesajların alıcı tarafından algılanırken değişime uğraması kaçınılmazdır. Bununla beraber bir mesajın defalarca farklı araçlarla tekrar edilmesi o mesajın kabul edilebilirlik oranını da arttırmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla aktarılan mesajların alıcılar tarafından onaylanmaması durumunda alıcıların kendi bilişsel çerçevesi devreye girmekte ve onları düşünmeye sevk etmektedir.

6. Araçlar ve Çoğul Anlamlar

Post-yapısalcı yaklaşım merkeze metni alırken ve metnin anlamını yazarın değil de okuyucunun belirlediğini belirtirken birden çok okuyucunun olduğu yerde metnin de birden çok anlamının olduğunun altını çizmektedir. Bu yaklaşım biçimi içerisinde büyük oranda doğruluk payı bulundurmakla beraber belli ölçüde sınırlandırılması gereken bir yaklaşımdır. Çünkü metnin anlamını yazarın değil de okuyucunun belirlediğini söylemek yazarın yok sayılmasına neden olmaktadır. Oysa yazarın da kaleme aldığı metinle aktarmak istedikleri vardır ve bu aktarılmak istenenlerin hiçbir koşulda okuyucuya ulaşmadığı ya da onu etkilemediği öne sürülememektedir. Metnin anlamı yazar ve okuyucu tarafından birlikte oluşturulmaktadır. Okuyucu her ne kadar kendi dünya görüşüne uygun olmayan bir mesajı reddedecekse de aktarılan mesajın okuyucu tarafından okunur olması bile önem taşımaktadır. Çünkü yoğun mesaj iletiminin arasında kalan bir okuyucu belli bir süre sonra iletilmek istenilen mesajı kanıksayabilir hale gelebilmektedir. Birden çok okuyucunun olduğu yerde metnin de birden çok anlamının olduğu doğrudur. Ne var ki okuma faaliyeti sanıldığı kadar özgürleştirici bir eylem olmayabilir. Kitle iletişim araçları kimi zaman benzer mesajları farklı kanallardan sürekli olarak iletmektedir. Bu durumda ise benzer mesajların etkisi altında kalan bir alıcının aynı düşünme tarzına yakınlaşabileceği öne sürülebilir. Metne dair sorular ve metinle olan ilişki okuma faaliyeti boyunca sürmektedir. Bir metni başka bir metnin izlemesi ve metinlerin birbirleriyle dayanışma içerisinde oluşturulması okuma sürecindeki özgürleşimi kendiliğinden sınırlandıran bir yapı olarak belirmektedir.

Öte yandan metinlerin yazarlarının da aslında çok özgür olmadıkları söylenerek metinlerin içeriklerinin oluşturulmasında ve yayılmasında ideolojik bir işlev aranabilir. Belsey ve Chadwick basındaki editoryal gücün meşruluğunu nereden aldığını sormaktadırlar.

> *Piyasada bulunan basın ürünleri baskı halindeki özel mülklerdir. Editörün de tıpkı topraktaki özel mülkün işletmecisi gibi mülke girmeye izin verme ya da vermeme gibi hakları vardır. Ancak, mülk sahibi olmayanların özgürlüğüne yönelik bir kısıtlamayı da içerdiğinden, mülkiyet hakları, ifade araçlarına ulaşmaya karar veren gücün meşruluğu konusunda zayıf bir temel oluşturur.*
> *Editoryal güçlerin belli bir kısıtlama yapmaları anlaşılır olsa da, belli iç standartları karşılayamayan eserlerin sahiplerinin akademik dergilerin dışında bırakılmasından farklı olarak burada, mülk sahibi olmayanların dışlanması söz konusudur. Böyle bir dışlama, araçları kullanma izni olanları, izni olmayanlardan ayırmak için başvurulabilecek herhangi bir etik dayanağa sahip değildir (Belsey ve Chadwick, 1994: 33).*

Basın ürünlerinin baskı halindeki özel mülkler olduğunun kabul edilmesi bu özel mülklere kimlerin girebileceğinin ya da giremeyeceğinin de belirlenim altında olduğunun kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Editörün izni olmaksızın bir mesajın bir yayın organında yer alması mümkün değildir. Kitle iletişim araçlarındaki editoryal güç kimilerini dışarıda bırakırken kimilerini bünyesine dâhil etmektedir. Bu dışarıda bırakma ve dâhil etme süreci hangi mesajların aktarılacağını ve hangilerinin aktarılamayacağını da belirlemektedir. Böylesine bir belirleme sürecinden geçen mesajların ideolojiden bağımsız oldukları düşünülemez. Buradan şu sonuca ulaşılmaktadır: Her mesaj ideolojik bir işleve sahiptir. Her mesajın ideolojik bir işleve sahip olması mesajların belli bir etki yaratmak üzere hazırlandıklarının bir kanıtıdır. Yoksa editoryal düzenlemeye ihtiyaç duyulmazdı. Önemli olan nokta yaratılmak istenen etkinin ne kadarının yaratıldığı ne kadarının kaçırıldığıdır. Bu nokta ise okuyucudan okuyucuya değişebilmektedir. Kimi okur mesajı olduğu gibi algılamakta kimi okur ise onu yorumlayarak farklı bir şekilde özümsemekte ya da dışsallaştırmaktadır. Araçların

belirli bir etkileme güçlerinin olduğu açıktır ama bu etkileme gücü sınırsız bir güç değildir ve kişiden kişiye farklılaşabilmektedir.

Post-yapısalcılar metnin tek bir amacının olduğunu ve metnin anlamının tekil olduğunu reddederlerken önemli bir noktaya işaret etmektedirler. Metnin anlamının tekil olmadığı ve okundukça farklı anlamlara gelebileceği açıktır. Ancak metnin yazarının metni kaleme alırken inandığı bir gerçekliği dile getirdiği de gözden kaçırılmamalıdır. Bu inanılan gerçeklik ise çoğu kez basın kuruluşlarının genel politikalarıyla uyumlu olmak durumundadır. Aksi takdirde editoryal denetimden geçememe riski her zaman için mevcuttur. Metnin yazarının amacı okuyucu için ikincil öneme sahip olabilir ama bu metnin bir amacının olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Metni ele alan her okuyucu metinle ilgili olarak bireysel bir anlam ve varoluşun ardından gitse de mesajla bir kez karşılaşmaktadır ve bu karşılaşma aynı veya farklı kanallarla defalarca yinelendiği takdirde kişinin bilişsel çerçevesine dâhil olma olanağını taşımaktadır. Kitle iletişim araçlarında mesajların çok sık yinelenmesi de bu durumun bir kanıtıdır. Post-yapısalcıların iddia ettiği üzere anlam okuyucu tarafından inşa edilmektedir. Bununla birlikte inşa sürecini gerçekleştiren bireyin de bir dereceye kadar kitle iletişim araçları tarafından inşa edildiği unutulmamalıdır. Her ne kadar post-yapısalcı metin analizlerinde okuyucu yazarın yerini alıyor olsa da merkezden alınan yazarın yerine konulan okuyucunun da belirlenim altında olan bir okuyucu olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Metin her okumada yeniden üretilen bir kaynaktır. Farklı okuyucular ve kültürel normlar metnin anlamının belirlenmesinde göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Ancak metinlerin okuyucularının bilişsel çerçevelerinin de yine metinler aracılığıyla belirlendiği de bir gerçektir.

Metinle karşılaşan okuyucu çoğu zaman metne ilişkin bir değerlendirme ve yorum geliştirmektedir. İşte bu değerlendirme ve yorum kişinin algısı ile ilişkilidir. Burada Annemarie Pieper'in etiğe ilişkin söylediklerine değinilmelidir. Pieper'e göre etiğin çok önemli bir işlevi vardır: "Bireyi vesayet altına almayacak, aksine toplum içinde diğerleriyle birlikte yaşarken bireyin kendini nasıl kendi olarak gerçekleştirebileceğine ya da neyse o olarak var olabileceğine ilişkin yolları gösterecektir[5]" (Pieper, 1994:21). Bireyin kendini nasıl kendi olarak gerçekleştirebileceği ya da neyse o olarak var olabileceği sahip olduğu etik değerlerle ilişkili olduğu kadar yaşama bakış açısı ile de ilişkilidir. Bununla beraber etik ve bakış açısı birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Birey toplum içerisinde diğerleriyle birlikte yaşarken ve kendini gerçekleştirirken bu kendini gerçekleştirme süreci ilişkide olduğu her olayda ve durumda kendisini göstermektedir. Bir metni okuyan bir okuyucu bu metni yorumlarken aynı zamanda kendini gerçekleştirmektedir; çünkü metni tam olarak yazarın istediği bakış açısından değil de kendi bakış açısından yorumlamaktadır. Bu yorumlama süreci değerlendirme ve eleştiri içerdiği için bireysel bir süreçtir. Kişinin neyse o olarak var olabilmesi için yaptığı her eylemden sorumlu olması gerekmektedir. Mesajın algılanması da bilişsel bir süreç olduğundan dolayı bir katılım gerektirmektedir. Metni karşısında bulan bir okuyucu metnin yazarının görüşlerine katılabilir veya onları reddedebilir. Ancak hangi yolu tercih ederse etsin zihinsel bir çaba içerisine girmiş olmaktadır. Bu zihinsel çaba da kişiye metni onaylama veya reddetme noktasında bir seçim sunmaktadır.

Burada kitle iletişim araçları açısından önemli olan nokta demokratik bir ortamın oluşturulabilmesidir. Groombridge, katılım programlarının güçlerinin arttırılmasının önemine değinmektedir. Örnek olarak, ona göre, pek çok insan için demokratik bir ortam içinde yer almak, demokratikleşmiş bir televizyona sahip olmaktan daha önemlidir. Oysa demokrasinin tam olarak yerleşebilmesi için televizyonun mutlaka demokratik bir yapıya kavuşması

[5] Pieper,insanın iyi temellendirilmiş ahlaki kararları kendi başına vermek durumunda olduğunu ve başka hiç kimseye teslim olmaması gerektiğini gösterebilmenin etiğin asıl amacı olduğunu vurgulamaktadır (1994: 21).

gerekmektedir. Bu hukuk devletinin olmazsa olmaz koşuludur (Groombridge, 1970:130). Dile getirilen ifadeler diğer kitle iletişim araçları da kapsanacak şekilde genişletilebilir. Kitle iletişim araçları çoğulluğun ve çeşitliliğin sağlandığı araçlar olmalıdır ki demokratik bir yapının kurulmasına katkıda bulunabilsinler. Burada söz konusu olan niceliksel çoğulluğun yanında niteliksel bir çoğulluktur. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla farklı metinlerin dolaşıma girmesi demokratik yapılanmanın önünü açmaktadır. Bu metinlerin okuyucular tarafından farklı algılanması da yine bir çoğulluk örneğidir. Ancak tekelleşme ve benzeri kimi nedenlerle kitle iletişim araçları her zaman çoğulluğu sağlayan araçlar olmamaktadır. Bu durumda okuyucuya önemli görevler düşmektedir. Okuyucu araştırıcı olmalı ve bir haberin doğruluğunu gerektiğinde farklı kaynaklardan kontrol etmelidir. Farklı yazarların görüşleri ile karşılaşan bir okuyucu kendi algılaması ve bunun izinde değerlendirmesi vasıtasıyla gerçeğe en yakın bilgiye ulaşabilmektedir.

Öte yandan kitle iletişim araçlarında çoğul anlamların üretimi değerlendirilirken araçların bir eşitsizlik kaynağı olarak işlev görüp görmediği de araştırılmalıdır. Brian Morgan benzer bir tartışmayı bilimin işlevleri konusunda gündeme getirmiş ve modernist eğilimlerle postmodernist eğilimleri karşılaştırarak iki farklı eğilimin bilimi nasıl algıladığı üzerinde durmuştur. Morgan'a göre, modernist eğitimciler (muhafazakar, liberal ya da Marksist), bilimi eşitsizliklerin mücadelesinde bir araç olarak görme eğilimindedirler. Oysa postmodernist eğitimciler bilimi - ya da bilimin bir versiyonunu (pozitivizm gibi)- bilginin kısmi bir parçası olarak ve eğer çok genellenirse adaletsizliğin potansiyel bir kaynağı olarak görme eğilimindedirler (Morgan, 2007:951). Morgan'ın bilim üzerinden yürüttüğü tartışma kitle iletişim araçları açısından düşünüldüğünde araçların eşitsizliklerin mücadelesinde nasıl bir rol üstlendiği sorgulanmalıdır. Araçlar adaletsizliğin potansiyel bir kaynağı mıdır? Kitle iletişiminin her koşulda çoğulluğu sağlayan araçlar olarak işlev görmemeleri eşitsizlik ilişkilerinin üretimine zemin hazırlamaktadır. Van Djik, eşitsizlik üretiminin başlıklar, öyküler, metaforlar ve tanımlamalar gibi çeşitli araçlar vasıtasıyla sağlandığını söylemektedir. Araçların özellikle etnik ve sosyal eşitsizliği doğallaştırdığını ve meşrulaştırdığını vurgulayan Van Djik'a göre araçlarda ön plana çıkan sorunlar temel olarak şu noktalarda belirmektedir: Zengin ülkelerdeki yoksulluk ve bu yoksulluğun nedenleri, özellikle elitler arasındaki ırkçılık, etnik merkezcilik, kadınların konumu, dünya ticaretindeki dengesizliğin sonuçları, kolonyalizm mirası ve sürmekte olan yeni kolonyal biçimler (Van Djik, 1995:30). Van Djik'ın gündeme taşıdığı sorunları çoğaltmak mümkündür. Ancak iletişimde açık metinlerin çoğul anlamların önünü açabildiği de gözden kaçırılmamalıdır.

7. İletişimde Açık Metinler ve Sınırlılıklar

Metin yazarından çıkıp okurun eline geçtiğinde ona farklı anlamlar yüklenmektedir. Bir başka deyişle yazı, yazarın elinden çıktıktan sonra artık yazarına ait değildir. Bundan böyle mesaj alıcının eline geçmiştir ve alıcı bu mesajı artık kendisine göre yorumlamaktadır. Yazarın metin üzerindeki denetimi onu yazana kadardır, yazma süreci tamamlandığıysa metin yazarın elinden çıkarak mirasçılarına geçmektedir. Mirasçıların onu nasıl yorumlayacakları ise onların donanımlarına kalmaktadır. Yapılan yorumlar toplumların genel gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak gerçekleşmemektedir. Üstelik küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde gitgide tekil kültürlerden uzaklaşma ve küresel kültüre yakınlaşma eğilimi mevcuttur. Bu mevcudiyet metinlerin hangi şekilde algılanacağını da etkileyen bir etkendir. Armand Mattelart'ın küreselleşme üzerine şöyle demektedir:

> *'Varlıkları yanlış adlandırmak, dünyanın mutsuzluğuna mutsuzluk eklemektir ' diyordu Albert Camus. Tecim mantığının etkisiyle ve yurttaşlardan bağımsız olarak, çok farklı kültürlerden insanlar arasında iletişim kurmak için vazgeçilmez olarak nitelendirilecek kadar yaygınlaşan küreselleşme de, araç-kavramlardan*

> *olan bir tuzak sözcüktür. Bu işlevsel dil, yeni dünya düzeninin düzensizliklerini gizleyen hazır bir ideoloji oluşturur. Bu evrensel bütünleşme döneminde, küresel söylenceyle somut gerçekliği ayırt etme zamanı geldi. Serbest değişimle yönetilen bir ekonomik dünya düşüncesine karşıt olarak, tekil toplumsal sistemlerle, birleşen ekonomik alan arasında; tekil kültürlerle, "küresel kültür"ün merkezileştirici güçleri arasında bir kırılma ortaya çıktı " (Mattelart, 2001:115).*

Tekil kültürlerle, küresel kültürün merkezileştirici güçleri arasında bir kırılmanın ortaya çıktığı günümüzde kişilerin karşılaştıkları metinleri neye dayanarak yorumlayacakları ayrı bir tartışma konusudur. Mattelart, küreselleşmenin yeni dünya düzeninin düzensizliklerini gizleyen hazır bir ideoloji olarak var olduğunu söylerken önemli bir gerçekliğe işaret etmektedir. Kitle iletişim araçları da bu süreçte yerini almaktadır. Kitle iletişim araçlarında görülen tekelleşme eğilimleri bu sürecin bir göstergesidir. Bugün kitle iletişim araçlarını ellerinde bulunduran tekeller, kârlarını maksimize etmek için yoğun bir çaba içerisindedir. Mevcut ekonomik koşullar kitle iletişim araçlarının hangi ideolojileri yayacağını da büyük oranda belirlemektedir. Metinlerin alıcıları açısından ise durum çok net değildir. Çünkü kitle iletişim araçlarının mesajlarına maruz kalanlar sözde bir çoğulluk alanının içerisinde bulunmaktadırlar. Bugün çok sayıda gazete, dergi ve benzeri tek bir tekelin elindedir. Kişiler farklı gazeteleri incelediklerini düşündüklerinde bile aynı grubun sahipliğini elinde bulundurduğu gazeteleri okumaktadırlar. Bu durumda çoğulluğun gerçek bir çoğulluk olup olmadığı da tartışmalı hale gelmektedir. Stephen D. Reese diğer sosyal pratiklerde olduğu gibi özelde gazetecilikte genelde ise tüm kitle iletişim araçlarında küreselleşmenin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Araçlar yaşanmakta olan deneyime katkı sağlamaktadır ve sosyal dönüşümde gerek nedenlerin oluşmasında gerekse de sonuçlarda anahtar bir öğe olarak konumlanmaktadır (Reese, 2010:344) Bu süreçte araçların çoğulluğu sağlayan bir biçimde etkinlik gösterip göstermedikleri sorgulanmalıdır.

Robert Phillip Kolker, kitle iletişim araçlarında sıklıkla yinelenen imajların alıcılar tarafından nasıl algılandığını incelerken, algılamada önemli bir etkenin imajlar hakkında söylenenler olduğuna dikkat çekmektedir. Mesaj aktarmakla yükümlü kişilerin olayların belli bir görünümünü seçtiklerini, onları tanımladıklarını ve manipüle ettiklerini belirten Kolker, olayların sadece bir kısmını açıklamaya yeten bir perspektiften yapılan yorumların gerçeğin bütününü yansıtmakta yeterli olamayacağını vurgulamaktadır (Kolker, 2002:4). Dolaşıma sokulan mesajların bir bakış açısını yansıttığı açıktır. Bu bakış açısının sınırlı bir perspektifle oluşturulması olayların da sınırlı bir perspektifle aktarımı anlamına gelmektedir. Metinlerin hangi bakış açısından kaleme alındığı ve imajların nasıl yaratıldığı mesajların içeriğini belirleyen etkenler olarak belirmektedir. Metinlerin okunması sürecinde söz konusu etkenlerin göz önünde bulundurulması mesajların daha net bir biçimde çözümlenebilmesi açısından gereklidir.

Metinler çoğul anlamlara sahiptir ama oluşturulurken belli bir hedef doğrultusunda kaleme alınırlar. Örnek olarak bir yazar belli bir sözcüğü kullanmamakta ama onun yerine başka bir sözcüğü kullanmaktadır. Metnin alıcısı ise kendisine sunulan sözcükleri istediği gibi algılama özgürlüğüne sahiptir. Metnin yazarının içinde birden çok ses olduğu gibi metnin alıcısının içinde de birden çok ses vardır. Bir sözcüğün yerine bir başka sözcüğün seçilmesi ya da sözcüğün okuyucular açısından farklı anlamlara gelebilmesi hep bu çoğulluğun kendisini gösterdiği yerlerdir. Ancak yine de belli bir seçme işleminin yapıldığı açıktır. Bir sözcüğün yerine başka bir sözcüğün tercih edilmesi bir duruşu göstermektedir. Metnin anlamının kişiden kişiye değişebilir olması da yine bir duruşun sonucudur. Hallahan, eleştirel teoride tüm metinlerin çoklu okumaya tabi olduğunu vurgulamaktadır. Farklı sınıflar, etnik gruplar, dinler, bölgeler ve cinsiyetler kültürel deneyimlerinden ötürü metinleri farklı şekilde okumaktadırlar.

Hedef kitlenin içerisinde yer aldığı gruplar mesajların nasıl algılanacağını belirleyen faktörlerden biri olarak belirmektedir (Hallahan, 1997:61). Gönderici ve alıcı açısından bir çoğulluk ortamının söz konusu olduğu söylenebilir. Ancak çoğulluğun bir sınırının olduğu burada belirtilmelidir. Metinler açıktır ama bu açıklığın sınırları vardır.

Bu sınırlar bireysel algılamalarla ilişkili olduğu kadar dünya düzeni ile de ilişkilidir. Bununla beraber, bireysel algılamalarla dünya düzeninin birbirinden bağımsız olarak gelişebileceğini savunmak pek mümkün görünmemektedir. Erol Mutlu, yeni uluslararası düzeninin herhangi tek bir devletin denetiminin ötesindeki bölgesel ve küresel ekonomik ilişkiler ağıyla geliştiğinin altını çizmektedir. "Ulus ötesi ilişkiler ve anında elektronik iletişimin yaygın ağı üzerinde özgül devletlerin sınırlı bir nüfuzu bulunmaktadır; geniş bir uluslararası rejimler ve kuruluşlar bütünlüğü en güçlü devletlerin eylem alanlarını bile sınırlayabilmektedir" (Mutlu, 2001:40-41). Böylesine sınırlandırmaların olduğu bir süreçte kitle iletişim araçlarının bu sınırlandırmaların dışında kalabileceği düşünülemez. Çoğulluğun ve çeşitliliğin sınırları da böylece belirlenmiş olmaktadır. Metinlerin üreticileri çoğu kez bu sınırlılık içerisinde hareket etmektedirler. Benzer şekilde metinlerin alıcıları da sürecin birer parçası konumunda oldukları için yine bir sınırlandırma ile karşı karşıyadırlar. Ne metin yazarları ne de alıcıları açısından sonsuz bir özgürlük alanı mevcut değildir. Gerek yönetici çevrelerin gerekse de ekonomi çevrelerinin ideolojik aygıtları iş başındadır. Kitle iletişim araçları da ideolojik birer araç olarak yapılanma içerisindeki yerini almaktadır. Bu yapı içerisinde bulunan bireylerin algılamaları kuşkusuz bulunulan çevreden bağımsız olarak gerçekleşmemektedir. Eleştiri, yorum ve değerlendirmeler sosyalleşme sürecinde kazanılan yetilerle sağlanmaktadır. Sürekli olarak ideolojik belirlenim altında olan bireylerin eleştiri, yorum ve değerlendirmeleri her zaman bu ideolojilerden bağımsız olarak gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla yoruma açık olduğu düşünülen metinlerin nasıl yorumlanacağına ilişkin tartışmaların ideolojik bir takım yönlendirmeleri göz önünde bulundurması gerekmektedir.

8. Sonuç

Post-yapısalcılar, okuyucu ile metnin karşılıklı etkileşimine odaklanmaktadırlar. Bu durumda araçlar ile alıcıların karşılıklı etkileşiminin gözden geçirilmesi gerekmektedir; çünkü nihayetinde araçlardan aktarılan mesajlar da birer metindir. Bir okurun, seyircinin veya dinleyicinin araçlarla kurduğu iletişim bütünüyle pasif bir iletişim değildir. Burada önemli olan nokta alıcıların performansıdır; çünkü ele alınan ürün edilgen bir tüketim ürünü değildir. Mesajların oluşturuluş ve aktarılış süreci nasıl bir üretkenlik gerektiriyorsa benzer bir şekilde mesajların yorumlanması da bir üretkenlik gerektirmektedir.

Mesajın alıcısı kendisine aktarılanlar üzerine düşünmekte ve mesajı değerlendirmektedir. Bu değerlendirme süreci üretkenlik gerektiren bir süreçtir. Her metnin her okunduğunda değişmesi gibi her mesaj da her algılandığında değişmektedir. Alıcılar mesajları değerlendirirken kendi algılamalarından yola çıkmaktadırlar. Bu durumda kişi sayısı kadar değerlendirme olabilir. Ama yine de bu değerlendirmelerin de kimi ortaklıklar taşıyabileceği unutulmamalıdır. Çünkü kişiler çoğu kez aynı kültürün içerisinden konuşmaktadırlar. Kültür ise egemen ideolojinin kendisine en rahat yaşam alanı bulduğu yerlerden biridir.

Post-yapısalcı yaklaşım merkeze metni alırken metnin anlamını yazarın değil okuyucunun belirlediğini söylemektedir. Bu durumda araçlardan aktarılan mesajların anlamını göndericiler değil de alıcılar mı belirlemektedir? Eğer öyleyse birden çok alıcının olduğu yerde mesajların da birden çok anlamı vardır. İster sözlü ister yazılı olsun tüm mesajlar

göndericisinden çıktığı anda bağımsızlaşmaktadır. Mesaj alıcının eline geçtiğinde alıcı mesajı kendi bilişsel şeması, zihinsel haritası sınırları dahilinde algılamakta ve yorumlamaktadır. Mesajı gönderen kişinin mesaj üzerinde bıraktığı izin nasıl değerlendirileceği alıcının donanımına kalmaktadır. Bundan böyle belirleyici olan yazar değil de okurdur. Ancak mesajın göndericisinin de bir anlam aktarımını arzuladığını ve bu arzu doğrultusunda metnini kodladığı unutulmamalıdır. Bu anlam aktarımı ise çoğu kez egemen ideolojinin çizdiği sınırlar dahilinde gerçekleşmektedir.

Kaynaklar

Belsey, A. ve Ruth, C. (1994), *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, (Çev.Nurçay Türkoğlu), Aynntı Yayınlan, İstanbul

Groombridge, B. (1970), *Televizyon ve İnsanlar,* (Çev. İbrahim Şener), Der Yayınları, İstanbul

Hall, S. (1985), "Signification, Representation, Ideology: Althusser and the Post-Structuralist Debates", *Critical Studies in Mass Communication,* Vol. 2 No.2, pp. 91-114

Hallahan, K. (1997), *The Consequences of Mass Communication: Culturel and Critical Perspectives an Mass Media and Society,* The McGraw Hill, New York

Karaçor, S. (2009), "Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi,* Sayı 2, ss. 121-131

Kellner, D. (2003), *Media Culture: Cultural Studies, Identity and Politics Between the Modern and the Postmodern,* Routledge, London

Kolker, R.P. (2002), *Film, Form and Culture,* The McGraw-Hill, New York

Lyotard, J.F. (1984). *The Post-Modern Condition: A Report on Knowledge,* Manchester University Press, Manchester

Mattelard, A. (2001), *İletişimin Dünyasallaşması,* (Çev. Halime Yücel), İletişim Yayınları, İstanbul

Morgan, B. (2007). "Poststructuralism and Applied Linguistics: Complementary Approaches to İdentity and Culture in ELT", in Cummins, J and Davison, C. (Eds.), *Internatioanl Handbook of English Language Teaching,* Vol.2, M.A: Springer Publishers, Norwell, pp.949-968

Murdock, J. (2006), *Post-structuralist Geography,* Sage Publications, London

Mutlu, E. (2001), "Ne Olacak Bu Kamu Yayıncılannın Hali?", Kejanlıoğlu, B., Çelenk S. ve Adaklı G. (Derleyen), *Medya Politikaları,* İmge Yayınlan, Ankara, ss. 23-78

Onart, A. (1973), "Değişik Yönleriyle Yapısalcılık ve Yapı Kavramı", *Türk Dili Dergisi,* Sayı 262, ss. 231-260

Pieper, A. (1994), *Etiğe Giriş,* (Çev. Veysel Atayman ve Gönül Sezer), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Radford, G.P ve Radford, M.L (2005), "Structuralism, post-structuralism and the library: de Saussure and Foucault", *Journal of Documentation,* Vol. 61. No.1, pp. 60-78

Reese, S.D. (2010), "Journalism and Globalization", *Sociology Compass,* Vol.4 No.6, pp. 344-353

Ritzer, G. (1998), *Contemporary Sociological Theory,* Alfred A Knopf, United States of America

Sarup, M. (2010), *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm,* Kırk Gece Yayınları, İstanbul

Saygın, T. (2010), "Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa", Öztürk, A. (Derleyen), *Postyapısalcılık,* Phoenix Yayınları, Ankara, ss. 7-34

Sözen, E. (1999). *Söylem,* Paradigma Yayınları, İstanbul

Şişman, M. (1996), "Postmodernizm Tartışmaları ve Örgüt Kuramındaki Yansımaları", *Eğitim Yönetimi,* Sayı:3, ss. 451-464

Tokgöz, O. (2003). *Temel Gazetecilik*, İmge Yayınları, Ankara

Ulusoy, M. D. (2011). "Post-Yapısalcılık: Michel Foucault ve Jacques Derrida", Kılıç, L. (Genel Koordinatör), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss. 118-141

Van Djik, T.A (1995), "The Mass Media Today: Discourses of Domination or Diversity?", *Javnost: The Public*, Vol.2 No.2, pp. 27-45.